

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих

ISSN 2308-6386

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ

теорія

досвід

перспективи

**Випуск 7
2013**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ**

**ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ:
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 7

Київ – 2013

ББК 74.4
УДК 374.7
О 72

Фахове видання України з педагогічних наук (Постанова президії ВАК України від 10.11.2010 р. № 1-05/7; Бюлетень ВАК України. – 2010. – № 12. – С. 8.)

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» КВ № 20056-9856 ПР від 01.07. 2013 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (протокол № 9 від 28 жовтня 2013 року).

Засновник: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України

Адреса редакції: 04060, м. Київ, вул. Берлінського, 9

Наукова рада:

Кремень В. Г.	доктор філософських наук, професор, дійсний член НАН України і НАПН України, <i>голова наукової ради</i>
Луговий В. І.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
Зязюн І. А.	доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України
Ничкало Н. Г.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
Філіпчук Г. Г.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України

Редакційна колегія:

Лук'янова Л. Б.	доктор педагогічних наук, професор, <i>голова редакційної колегії</i>
Аніщенко О. В.	доктор педагогічних наук, доцент, <i>заступник голови ред. колегії</i>
Беднарчик Х.	доктор хабілітований, професор, іноземний член НАПН України
Десятов Т. М.	доктор педагогічних наук, професор
Рибалка В. В.	доктор психологічних наук, професор
Сігасва Л. Є.	доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
Усатенко Т. П.	доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
Хомич Л. О.	доктор педагогічних наук, професор
Щербак О. І.	доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України
Чистякова С. М.	доктор педагогічних наук, професор, член-кор. РАО
Шльосек Ф.	доктор хабілітований, професор, іноземний член НАПН України
Зінченко С. В.	кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, <i>відповідальний секретар</i>
Баніт О. В.	кандидат педагогічних наук, молодший науковий співробітник, <i>технічний редактор</i>

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Луганськ: Вид-во «Новий дзвік» 2013. – Вид. 7. – 360 с.

У збірнику наукових праць викладено результати наукових досліджень з проблем освіти дорослих, зокрема змісту, напрямів, історії її розвитку, порівняльного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Для науковців, вчителів, викладачів професійних навчальних закладів, професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, слухачів інститутів післядипломної освіти, докторантів, аспірантів, студентів.

ISSN 2308-6386
ISBN 978-617-579-279-9

© ІПОД НАПН України, 2013
© Вид-во «Новий дзвік», 2013

ЗМІСТ

Розділ I ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВИТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Зязюн Іван Андрійович	Аксіологічні критерії вікової психології	6
Баніт Ольга Василівна	Методи стимулювання та заохочення персоналу в організаціях, які саморозвиваються: соціально-економічний аспект	24
Василенко Олена Вікторівна	Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище	35
Даутова Ольга Борисівна	Технологія супроводження навчаючихся взрослых на основе образовательной коммуникации	44
Дернова Майя Григорівна	Моделі самокерованого навчання в освіті дорослих	52
Дорошенко Юрій Олександрович	Акмеологічна спрямованість архітектурної освіти	65
Дубасанюк Олександра Антонівна	Андрагогічні принципи навчання дорослих крізь призму соціально-особистісного досвіду та компетентності	89
Зінченко Світлана Володимирівна	Соціально-психологічні аспекти технологій освіти дорослих	100
Краснов Володимир Володимирович	Кооперативне навчання як технологія формування соціально-особистісних компетенцій у підготовці лікарів	109
Лічман Лада Юрївна	Розвиток мовної особистості у післядипломній освіті: компетентнісний підхід	116
Luber Dorota	Edukacja i wychowanie dorosłych w kontekście refleksji o osobie andragoga	123
Мартинова Наталія Степанівна	Концептуальні засади розробки і впровадження ігрових технологій у професійній підготовці майбутніх менеджерів туризму	134
Проскуркіна Яна Іванівна	Модель допрофесійної підготовки іноземних абітурієнтів медичного профілю	143
Протасова Наталія Георгіївна	Актуальні проблеми теорії і практики управління освітою дорослих в Україні	149
Семенов Олена Миколаївна	Роль і місце словника у розвитку комунікативної культури особистості дослідника	159
Султанова Лейла Юрївна	Технологія полікультурної освіти: теоретичний аспект	167

УДК 378:004

Дорошенко Юрій Олександрович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри архітектури Національного авіаційного університету

E-mail: dua159@ukr.net

АКМЕОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ

Наш час характеризується прискореним розвитком суспільства, усіх його інституцій, що спонукає до адекватного особистісного розвитку й професійного вдосконалення кожного активного члена суспільства, кожну окрему людину.

Соціальна сутність людини проявляється насамперед через незгасну потребу в самореалізації – як характерної ознаки генезису усього соціуму та як особливої потреби в генезисі окремої людини. Саме закладена в антропогенезі соціальність – як змістовний бік поступальної еволюції суспільства – визначає всі особливості розвитку людини – суспільні та індивідуальні. При цьому розвиток людини розглядається як цілісний процес «людського здійснення», «соціального олюднення» окремого індивіда, тобто, як процес його самореалізації у певному соціумі. Тим самим підкреслюється нерозривний зв'язок, системна єдність самореалізації і розвитку людини, що передбачає у свою чергу активний саморозвиток людини – як свідоме цілеспрямоване перетворення самої людини у процесі власної творчої продуктивної діяльності.

Самореалізація, розвиток і саморозвиток забезпечують самоствердження людини у певному соціальному оточенні. При цьому потреба у самоствердженні і здатність самоствердитися шляхом самореалізації розглядаються як визначальні властивості особистості.

Для якнайповнішої самореалізації – як головної непоборної потреби суспільного існування індивідууму у плані його самоствердження – сучасна людина об'єктивно формує і суб'єктивно визначає сенс і структурно-змістові конструкції свого майбутнього, виходячи з власних здібностей і можливостей, розвинутої саморозуміння, самопізнання, самовизначення. Цей інтегральний процес має перманентно-циклічний характер і

спрямовується на постійне зростання професіоналізму особистості з досягненням найвищого рівня майстерності, чим і забезпечується її здатність до самоствердження.

Проблема професійного зростання особистості, її успішності під час суспільно корисної продуктивної діяльності як передумови самоствердження індивіда в онтогенезі є центральною проблемою акмеології – науки, яка вивчає закономірності, механізми, умови і фактори прогресивного розвитку людини на різних етапах зрілості у плані досягнення її індивідуального акме – найвищого рівня, вершини зрілості – дорослості.

Оскільки успішність професійної діяльності архітектора окрім належної фахової підготовки вимагає високого рівня креативності та ґрунтується на достатньому професійному й життєвому досвіді, то впровадження у процес підготовки майбутнього архітектора акмеологічного підходу дасть змогу підвищити результативність, ефективність і якість такого освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень. Архітектурна освіта традиційно вважається однією з найскладніших галузей професійної освіти за своїм творчим наповненням і залученням об'єктивно необхідного розмаїття навчальних дисциплін, зокрема, з діаметрально протилежних сфер – мистецтва і інженерії.

Упродовж усієї історії людства суспільні роль і значення архітектурної освіти неухильно зростають, нині вона стає предметом наукових досліджень з різних галузей знань: філософії, соціології, психології, культурології тощо. У педагогічній науці архітектурна освіта представлена ідеями, науковими публікаціями та практичною діяльністю низки дослідників, переважна частина яких є науково-педагогічними працівниками і має базову архітектурну освіту.

Різним теоретичним і методичним аспектам підготовки архітекторів у системі вищої освіти присвячено дослідження В. Абізова, К. Алабяна, Ю. Асєєва, О. Баженової, Л. Бармашині, Б. Бархіна, Л. Бачинської, Є. Білоусова, Ю. Білоконя, Г. Болотова, В. Вадимова, Н. Валькової, Г. Веслополової, Ю. Волчок, І. Гнеся, А. Гутнова, Н. Докучаєва, М. Дьоміна, В. Єжова, Н. Єксарьова, А. Єфімова, О. Кащенко, В. Кисельової, Л. Ковальського, А. Коротковського, А. Кудрявцева, Г. Лаврика, І. Лежави, А. Мардера, В. Мироненка, В. Михайленка, Д. Мелодинського, М. Метленкова, Т. Панченко, В. Проскурякова, Н. Рочегової, О. Слепцова, А. Степанова, Г. Сомова, В. Тімохіна, В. Ткачова, В. Товбича, М. Туркуса, В. Уреньова, В. Усова, Г. Фільварова, У. Кисельової, С. Карпової, І. Ніколаєва, М. Никольського, Н. Нечаєва, Е. Левінсона,

С. Хан-Магомедова, Л. Холодової, М. Яковлева та інших.

У своїх дослідженнях вказані вище учені розглядають теоретичні аспекти та навчально-методичні основи архітектурної освіти, методологію креативного навчання, вивчають архітектурну освіту за кордоном, розробляють конкретні методики архітектурної освіти.

Проблеми архітектури і архітектурної освіти також постійно знаходяться в центрі уваги міжнародних суспільних та професійних організацій. Зокрема, ці проблеми представлено в Хартії Міжнародного Союзу архітекторів та ЮНЕСКО «Про освіту архітекторів», яка прийнята на XIX Міжнародному конгресі МСА в Барселоні в 1996 році; у міжнародних програмах ЮНЕСКО «Всесвітнє природне і культурне надбання в руках молодих», у програмі МСА «Архітектора у школі».

Архітектурній освіті присвячено низку дисертаційних робіт російських науковців, зокрема Е. Башкаєвої, В. Благодиної, Н. Валькової, Г. Веслополової, Н. Євдокимової, Н. Качуровської, В. Кисельової, М. Нікольського, Н. Рочегової. Окремі питання підготовки архітекторів також висвітлено в нечисленних дисертаціях українських дослідників, зокрема Г. Гребенюка, С. Карпової, О. Конопльової, Н. Криворучко, А. Мардера, Я. Пундика.

Незважаючи на такий розлогий список науковців, дослідження яких присвячені розробці дидактичних засад та відбору і структурування змісту архітектурної освіти з наступною їх реалізацією у реальному навчальному процесі підготовки майбутніх архітекторів, архітектурна педагогіка знаходиться на узбіччі професійної педагогіки, є найменш розробленою її частиною. Разом з тим, слід відмітити, що з методологічних позицій найгрунтовніше дослідив проблему архітектурної освіти з виробленням загальної концепції архітектурної освіти та науково-обґрунтованої методики архітектурного проектування – як стрижневої, скелетної навчальної дисципліни всього університетського циклу підготовки майбутніх архітекторів – Борис Григорович Бархін [1]. Донині ці положення є чинними й становлять основу вищої архітектурної освіти в усіх країнах СНД.

Проблеми професіоналізму, виявлення умов для забезпечення особистісно-професійного розвитку й досягнення індивідуумами професійного акме розглянуто в дослідженнях науковців Б.Ананьєва, О.Анісімова, В.Антонова, О.Бодальова, В.Гладкової, Н.Гузія, А.Деркача, О.Дубасенюк, В.Зазикіна, Н.Кузьміної, І.Малафіїка, А.Маркової, В.Огнев'юка, С.Пальчевського, С.Пожарського, Л.Рибалко, М.Рибникова,

Л. Рудкевича, Е. Сайко, Л.В. Суходольської-Кулешової та інших. Переважна більшість акмеологічних досліджень виконується російськими вченими. А в українській педагогічній науці цей напрям тільки набирає силу.

Педагогічні дослідження, присвячені впровадженню акмеологічного підходу у навчальний процес, у більшості своїй стосуються підготовки майбутніх педагогів. Певним узагальненням цих досліджень можна вважати докторську дисертацію Валентини Вакуленко [4]. З інших напрямів фахової освіти таких досліджень помітно бракує, а в галузі архітектурної освіти вони взагалі відсутні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявлення ознак і обґрунтування акмеологічної спрямованості архітектурної освіти – як її визначальної особливості – для актуалізації адекватної дидактичної модернізації підготовки майбутніх архітекторів в університеті та окреслення перспективних шляхів її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наш час характеризується прискоренням усіх соціально-економічних і науково-технічних процесів. Їх наслідком є перманентне зникнення одних та поява нових професій. Людство постійно розширює і видозмінює сферу своєї діяльності, проте, щонайменше, чотири професії супроводжують людину всю її багатовікову історію. Суспільству незмінно потрібні землероб, лікар, учитель, зодчий. Оновлюється інструментарій діяльності, змінюються методи роботи, технології, сировина. І лише інтегральна мета діяльності та узагальнений предмет праці таких фахівців залишаються незмінними.

Отже, зодчий – одна з фундаментальних людських професій. При цьому ми свідомо скористалися саме такою назвою професії, оскільки слово «зодчество» є багатоаспектним за своїм змістовим навантаженням і пов'язане зі створенням необхідних умов шляхом перетворення деякого простору у певне середовище, сприятливе для життєдіяльності окремої людини і різних людських спільнот. Змістовими синонімами слова «зодчий» є «архітектор», «будівельник», «художник». Тобто, зодчество як сфера продуктивної діяльності людини поєднує в собі архітектурне проектування, будівництво, образотворче мистецтво. При цьому діяльність зодчого розглядається перш за все як діяльність архітектора – «архітектурне зодчество». Адже спорудження будь-якого об'єкта чи організація певного простору розпочинається з архітектора й закінчується архітектором.

Окрім того, слово «зодчий» вважається давньоруським, східнослов'янським, що походить від слів зедати (будувати), созідати

(творити). Сказане свідчить про творчий характер роботи зодчого та показує спрямованість, мету, кінцевий результат його роботи – спорудження будівель та організацію певного простору для створення максимально сприятливого середовища для життєдіяльності людини. У цій публікації розглядатимемо діяльність зодчого перш за все як архітектора.

Діяльність архітектора зумовлюється вимогами часу (суспільними вимогами до організації архітектурного середовища) та науково-технічним прогресом. Архітектор повинен досконало знати історію архітектури, добре орієнтуватися у сучасності і вміти передбачати майбутнє (з архітектурних позицій). Адже об'єкти, створені архітектором, зазвичай, «живуть» набагато довше за свого автора. Традиційно до архітектора ставляться такі кваліфікаційні вимоги: він повинен мати розвинену просторову уяву, образне мислення, здатність до синтезу просторових уявлень та мисленевого оперування уявними образами, розуміти і використовувати у своїх проєктах архітектоніку, вміти креслити і малювати, мати розвинені почуття гармонії під час розв'язання композиційних завдань. І, безумовно, бути гармонійно розвиненою, висококультурною, креативною особистістю.

Тривала живучість професії архітектора пов'язана не тільки з її незмінно великим соціальним значенням, а й з постійною модернізацією усіх її аспектів, зокрема, перманентне забезпечення належної підготовки молодих архітекторів шляхом органічного поєднання найкращих, перевірених часом здобутків традиційної архітектурної освіти та різнопланового її оновлення, осучаснення усіх складових навчального процесу та задіяної в ньому методичної системи.

У зв'язку з прискоренням науково-технічного прогресу, зменшенням часового інтервалу подвоєння обсягу вироблених суспільством наукових знань (за різними оцінками – до 3-5 років), швидкого прогресуючого оновлення матеріалів, засобів і технологій виробничої сфери, а також відповідно до сучасних загальноосвітніх процесів розвитку людської спільноти нинішнім ключовим концептом модернізації професійної освіти визнано навчання впродовж життя – як обов'язкової передумови постійного фахового зростання з досягненням найвищої фахової майстерності. У повній відповідності з усіма загальнодидактичними принципами, проте, з пріоритетністю принципів свідомості і активності, системності, фундаментальності, наочності, систематичності і наступності, зв'язку з практикою. Оскільки вплив цих принципів на процес навчання (підготовки) має інтегральний, синергетичний прояв, то вони мають розглядатися спільно і

втілюватися в освітню практику одночасно, у певних педагогічних підходах.

Неперервність освіти – найхарактерніший аспект сучасного етапу розвитку світової освіти. Сучасні тенденції розвитку неперервної освіти – як освіти впродовж життя, багатоаспектна інтенсифікація життєдіяльності людини, нові соціально-економічні умови, зміни на ринку праці спонукають до розробки перспективних моделей підготовки конкурентоздатних фахівців, здатних забезпечувати прогресивний поступ суспільства. Зазначене повною мірою стосується підготовки і фахового зростання архітекторів – спочатку у межах вищої архітектурної освіти, а згодом – під час професійної архітектурно-проектної діяльності та післядипломної освіти. Архітектурна освіта повинна мати неперервний характер, здійснюватися впродовж усього продуктивного життя архітектора.

Архітектура займає особливе місце в системі загальнолюдської культури, а архітектору відводиться одна з головних суспільно значущих ролей – творити прекрасне, створюючи для людей комфортне природовідповідне середовище їхньої життєдіяльності. Тому навчання студентів-архітекторів традиційно здійснюється на основі інтеграції мистецької, інженерної, гуманітарної і спеціальної підготовки. А увесь навчальний процес орієнтований насамперед на розвиток творчих здібностей студентів, на навчання майбутніх архітекторів творчості. Мало того, для успішного опанування професії архітектора і подальшого фахового зростання у процесі власної архітектурно-проектної діяльності молодій людині має бути притаманна така якість, як креативність. При цьому ми не ототожнюємо поняття «творчість» і «креативність».

Згідно з тлумачними словниками, під творчістю розуміють продуктивну діяльність людини, у результаті якої можуть бути створені якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Примітно, що висока освіченість і творчість не мають між собою прямого зв'язку. Творчою може бути і малоосвічена людина.

Важливою складовою духовно-практичної творчості є художня творчість, яка реалізується через мистецтво (музика, театр, кіно, графіка, живопис, архітектура та ін.) і літературу. Сутність художньої творчості полягає у створенні за законами краси певних художніх образів, у яких відображаються людські ідеали і моральні норми. Художня творчість за своїм характером є неповторною і унікальною. На відміну від науки і техніки, художня творчість не заперечує минулого (у сенсі заміни старих знань і виробів новими), а своїми новими надбаннями і здобутками

постійно збагачує загальнолюдську культуру. У мистецтві традиційно схиляються перед майстрами минулого, вчать у них, оскільки майстерність геніїв спонукає до власної творчості, а їхні твори є неповторними.

Визначально-характерною особливістю творчої діяльності є наявність певного творчого задуму, практичне втілення якого потребує попередньої підготовчої роботи, а власне процес здійснення творчого задуму зазвичай стає напруженою працею, яка потребує участі і піднесення всіх життєвих сил людини та максимальної зосередженості на предметі праці.

Отже, творчість – складний діалектичний процес, який має певні етапи і свій механізм реалізації. Творчість проявляється і реалізується виключно у процесі діяльності людини. Творчість характеризується єдністю інтуїтивного і дискурсивного моментів діяльності свідомості людини.

Творчі люди наполегливі й уперті у досягненні поставленої мети. Зазвичай, вони дуже кмітливі, особливо в улюбленій галузі, швидко мислять, люблять долати складності. Мислення творчих людей є незалежним і самостійним, і переважно не збігається з узвичаєним, може значно «випереджати час». Такий тип мислення має три ключові ознаки: оригінальність, гнучкість та мінливість. Для творчих людей характерними є мислення за аналогією, яке базується на вільних асоціаціях образів і думок, і здатність мислити не тільки свідомо, а й прислухатися до своєї підсвідомості та до безсвідомого. Під час розв'язання складних, проблемних задач у них часто зустрічається несподіване осяяння (інсайт) – раптове розуміння, несподіване відкриття, цілісне бачення того, що раніше бачилося лише частково, знаходження рішення якоїсь проблеми, яка досі виглядала невіршуваною.

Досить часто синонімом творчості використовують поняття «креативність», з чим ми не можемо погодитися. Адже згідно з професором І.Милославським «творчість» стосується процесуальної сторони діяльності людини і не торкається результату такої діяльності. Тобто, творчість не розрізняє діяльність результативну і безрезультатну. І навпаки, терміном «креативний» позначається такий процес діяльності людини, за якого не тільки висуваються творчі ідеї, а й здійснюється їх практична перевірка з обов'язковим довершенням діяльності – одержанням конкретного практичного результату, певного продукту діяльності.

В англійській літературі терміном «creativity» найчастіше позначають все те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового; власне процес такого створення; продукт

цього процесу; його суб'єкт; обставини, в яких відбувається творчий процес; чинники, які його зумовлюють тощо.

Нарешті, у психології креативність з точки зору творчої продуктивності розуміється як «здатність особистості породжувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації».

В основі креативності лежить дивергентне мислення – мислення, «яке одночасно спрямовується у багатьох напрямках», щоб породити безліч різних варіантів розв'язання задачі. Тоді як конвергентне мислення, яке лежить в основі інтелекту, спрямовується на аналіз усіх можливих способів розв'язання задачі. З наступним вибором з них єдино правильного розв'язку. Ми не схильні протиставляти креативність і інтелект, дивергентне і конвергентне мислення, оскільки архітектору для успішної діяльності мають бути притаманні і креативність, і високий інтелект.

Американський психолог П.Торренс виділив такі основні ознаки креативності: творча продуктивність (здатність до висування великої кількості оригінальних ідей за одиницю часу); оригінальність (здатність придумати унікальні, нові ідеї, які можуть здивувати); гнучкість (здатність до всебічного розгляду предмету діяльності, здатність комплексно враховувати під час прийняття рішень різні обставини: економічні, географічні, політичні, особистісні, медичні, національні, технічні тощо); деталізація (здатність працювати над початковою ідеєю – «шліфувати» ідею, стільки, скільки потрібно для надання їй лоску, закінченості форми.

А за означенням А.І.Субетто, креативність – це: уміння нестандартно, творчо мислити, знаходити оригінальні рішення посталих проблем з випередженням часу; уміння успішно розв'язувати складні творчі задачі зі своєї професійної області; уміння управляти психологічною інерцією мислення на основі знання відповідних механізмів, методів і прийомів; уміння приймати оптимальні рішення в умовах невизначеності і ризику; знання законів логіки та евристичних прийомів мислення; знання і уміння застосовувати інструмент теорії «сильного мислення» в різних ситуаціях життєдіяльності з орієнтацією на ідеальну якість результату; розуміння основних закономірностей навколишнього світу, систем і об'єктів.

Підготовка фахівців творчих спеціальностей як креативних особистостей – процес «одиничний», а для архітекторів, які поєднують мистецтво та технічне мислення, взагалі унікальний. Розвиток особистості архітектора розгортається у часі впродовж усього його професійного життя і відбувається виключно у процесі продуктивної діяльності, яка здійснюється за законами мистецтва і

інженерії та передбачає власну архітектурно-художню творчість.

Інтегральна мета архітектурної освіти полягає у підготовці випускника до активної творчої, пізнавальної, дослідницької та практичної діяльності. Архітектурна освіта має виходити з специфіки професії архітектора. Тому провідним положенням класичної архітектурної освіти є концепція комплексної художньо-композиційної і науково-технічної освіти на загальній широкій гуманітарній основі.

Архітектор відрізняється специфічним образним мисленням. Основний технологічний інструмент діяльності архітектора – архітектурне проектування –

складний вид діяльності на стику науки, техніки і мистецтва. Архітектор рідко працює з матеріалом, в якому реалізовуватиметься його витвір. Він використовує спеціальну мову проектних креслень, схем, таблиць, макетів, керівництв. У рамках суспільного розподілу праці продукт творчої діяльності архітектора – проект – завжди орієнтується на його реалізацію – спорудження об'єкта; архітектор, обираючи теми для своїх творів, виконує певне соціальне замовлення, а функцію реалізації проекту традиційно бере на себе суспільство. Процес архітектурного проектування збагачує внутрішній світ архітектора і веде до усвідомлення ним соціального сенсу і соціальної значущості своєї професії.

Багаторічною практикою доведено, що найбільш ефективно фахова підготовка майбутнього архітектора здійснюється на основі так званого «творчого метода архітектора». Творчий метод архітектора – це своєрідний синтез творчих методів художника, вченого, інженера, організатора виробничих процесів (менеджера). При цьому науковий і художній методи не виводяться один з другого. У процесі архітектурної творчості відбувається їх взаємопроникнення і взаємовідображення. Під час архітектурного проектування знімаються суперечності між категоріями дослідження і уявлення, наукове поняття і художній образ, як і в судженнях про науку і мистецтво [1].

Творчий метод архітектора має комплексний характер і в архітектурній освіті реалізується у навчальній дисципліні «Архітектурне проектування» – стрижневій наскрізній дисципліні усієї архітектурної освіти. У цій дисципліні також відбувається органічна інтеграція фундаментальної та практичної підготовки та втілюються усі ключові ознаки всієї архітектурної освіти: активність, концентрація, інтенсифікація, індивідуальність, пізнавальність, практичність, критичність, проблемність, креативність.

Фундаментальні засади архітектурного проектування, як

виключно творчої праці, заклав Вітрувій. При цьому він свідомо наголошував на тому, що навчити будь-кого стати архітектором неможливо. Архітектора треба вирощувати, причому, вирощувати індивідуально – навчаючи, виховуючи й розвиваючи як особистість, допоки в нього закріпиться усвідомлене тверде переконання, що «в архітектурі все має робитися, виходячи з корисності, міцності, краси». Тобто, головна задача самоствердної діяльності архітектора – добиватися раціональної доцільності в усьому, чим він займається. При цьому доцільність інтегрально розуміється як задоволення сукупності усього спектра ідеалізованих задач, які ставить суспільство – утилітарних, ідеологічних, культурних, художніх, естетичних, технічних, технологічних, економічних, екологічних. Тому підготовка архітектора має пролонгований характер, не завершується одержанням диплому про вищу архітектурну освіту, оскільки розуміння, переконання і здатність реалізовувати усе зазначене вище належним чином формується і закріплюється не один рік у процесі власної практичної діяльності шляхом активного здобування нових знань і одержанням досвіду розв'язання (успішного і неуспішного, з обов'язковою рефлексією і виробленням адекватних висновків) складних задач архітектурного проектування об'єктів і дизайну архітектурного середовища.

Архітектор оперує простором, перетворює його в об'ємно-просторові форми у відповідності з власним розумінням доцільності, суспільних потреб і архітектурних особливостей створюваних об'єктів і середовища; з власним баченням образу та умінням виразити його у вигляді певного архітектурного проекту. Нарешті, архітектор добивається визнання свого проекту і організовує його реалізацію – будівництво.

Тому якість праці архітектора та її продукту, рівень його фахової майстерності оцінюються етапно-інтегрально: на етапі проектування – за виразністю «віртуальної архітектури», на етапі будівництва – за технологічністю і економічністю робіт, на етапі експлуатації об'єкта – за повнотою і ступенем задоволення потреб окремої людини і всього суспільства та вимог епохи, а також за характером екологічних наслідків будівництва і експлуатації спорудженого об'єкта. За обов'язкової умови, що така праця є творчою. Творчість як основна процесуальна передумова креативності – головне знаряддя продуктивної праці архітектора – діяльності, спрямованої на породження чогось якісно нового, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, суспільно-історичною унікальністю [1]. А власне творчий метод архітектора показує, як доцільність і краса органічно втілюються в єдиному процесі формотворення, як доповнюються традиції новатикою, як єдність

корисного і прекрасного, утилітарного і естетичного визначають нерозривну єдність практичної, конструктивної і художньо-естетичної творчості в архітектурі, що виражається одним словом – архітектоніка.

Креативність людини вдається визначити тільки за результатами її творчої діяльності. Нам не відомі психодіагностичні методики, які дають змогу безпосередньо виявляти рівень (показник) креативності людини. Разом з тим, існує низка методик вивчення інтелекту людини, зокрема:

«інтелектуальна лабільність» – для прогнозування успішності навчання і опанування нового виду діяльності;

«стислий орієнтувальний тест» (В.Бузін, Є.Вандерлік) – для вимірювання інтелектуальних здібностей;

«прогресивні матриці Равена» – для визначення інтелекту людини за допомогою абстрактного матеріалу, в якому вимагається виявити логічні зв'язки між окремими елементами;

«тест ефективного інтелекту» (TEI-2010.A) – для діагностики рівня розвитку «ефективного інтелекту» як загальної здатності людини до розв'язання практичних інтелектуальних задач;

«тести Айзенка для вимірювання коефіцієнта інтелекту» (IQ) – для визначення загального рівня здібностей людини.

Оскільки універсальною мовою архітектора є мова графічних зображень, то для діагностування креативності та виявлення її рівня щодо майбутніх архітекторів нами обрано тест Равена. Вважаємо цей тест найбільш придатним для орієнтувального визначення рівня креативності архітекторів, що й певною мірою підтверджується результатами його застосування.

Тест Равена (прогресивні матриці Равена) є невербальним психологічним тестом і (згідно з характеристичними описами) призначений для вимірювання рівня інтелектуального розвитку та вивчення логічності мислення людини. Заснований на двох теоріях гештальт-психології: теорії перцепції форм та так званої «теорії неогенезу» Ч.Спірмена. Характерними його відмінностями є графічна основа та незалежність результатів тестування від рівня культурного розвитку індивідууму. Тест розроблений у 1936 році в Англії Дж.Равеном спільно з Л.Пенроузом.

Закладена у тесті методика призначена для вимірювання загального інтелекту людини – фактора g за Спірменом – як задачі щодо виявлення відношень між абстрактними фігурами.

Багатолітній досвід психологічних досліджень з використанням тесту Равена засвідчує досить високу узгодженість одержаних за його допомогою результатів з показниками інших

поширених у психології тестів: Векслера, Амтхауера, Стенфорд-Біне, ШТУР, Виготського-Сахарова. Надійність тесту Равена є досить високою. Передбачається переведення одержаних показників тестування у стандартні з обчисленням значення IQ.

Тест розроблено у двох варіантах: кольоровому і чорно-білому. Чорно-білий варіант тесту є більш поширеним і призначається для обстеження дітей від 8 років та дорослих до 65 років.

Під час тестування досліджуваному подаються рисунки з фігурами, які розташовані за певною логікою. У послідовності фігур однієї не вистачає. Досліджуваний, зрозумівши шляхом логічного аналізу, принцип графічного синтезу поданих фігур, має встановити логічну закономірність у представленому графічному ряді і вказати з наданих 6-8 фігур ту, яка має заповнити прогалину.

Увесь тест Равена складається з 60 таблиць, об'єднаних у 5 типізованих серій. У межах кожної серії завдання чергуються за зростанням їх складності. При переході від однієї серії завдань до вищої серії також ускладнюються типи завдань. У тесті зреалізовано такий серійний поділ завдань:

- серія А – побудована за принципом встановлення логічного взаємозв'язку фігур в структурі матриці;
- серія В – побудована за принципом аналогії між парами фігур;
- серія С – побудована за принципом прогресивних змін у фігурах матриць;
- серія D – побудована за принципом перегрупування фігур у матриці;
- серія Е – побудована на принципі розкладання фігур основного зображення на елементи.

Нами проведено психологічне обстеження студентів-архітекторів 1-6 курсів за допомогою тесту Равена. Для цього була використана комп'ютерна тестувальна програма (<http://5psy.ru/testi/>), розроблена у Слов'янському державному педагогічному університеті (рис. 1).

Результати тестування показали досить високий рівень креативності досліджуваних і стійку тенденцію до зростання показника креативності впродовж навчання – від першого до шостого курсів. На кінець навчання мінімальне значення показника дорівнювало 76, максимальне – 95, мода – 86, середньоарифметичне – 83,56. Одержані показники відповідають 2-му ступеню, представники якого характеризуються «незаурядним інтелектом для даної вікової групи». А переведення одержаних балів у показник рівня розвитку інтелекту IQ дає результат понад

140, що відповідає «дуже високому, видатному інтелекту».

Результати дослідження дають змогу стверджувати про креативний характер діяльності архітектора, чим зумовлюється потреба у здійсненні належного професійного відбору на основі адекватних психодіагностичних методик і засобів та відповідної організації і змістового наповнення вищої архітектурної освіти.

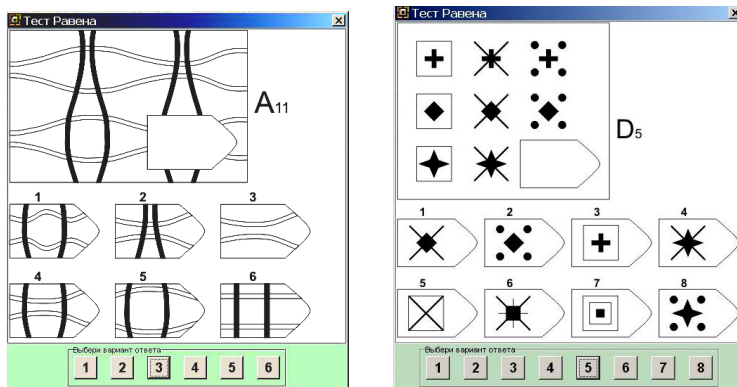

Рис. 1. Вікна комп'ютерної програми, в якій реалізовано тест Равена

Універсальні ознаки архітектурної творчості розкриваються у методиці навчання архітектурного проектування Б.Г.Бархіна у трьох видах творчого мислення: у першому – як таємничість, яка підкоряється тільки інтуїції; у другому – як логічна розгадка; у третьому – як результат поєднання двох попередніх. Патріарх архітектурної освіти першорядною задачею підготовки майбутнього архітектора бачить у плануванні і досягненні у студентів архітектурного інсайту у процесі спеціально організованого архітектурного проектування – як творчого процесу і ключової навчальної дисципліни усєї архітектурної освіти.

Архітектурна творчість спирається на евристичне мислення [1]. Евристика використовує прийоми роботи людини, яка розв'язує задачі за неповної вихідної інформації, коли минулий досвід не містить готової схеми, придатної для даних умов. Щоб знайти вихід, виконавець має виробити нову стратегію діяльності, тобто, здійснити акт творчості. Таку ситуацію називають проблемною, а психічний процес, за допомогою якого розробляється нова стратегія і виявляється дещо нове, має назву продуктивного мислення або ж евристичної діяльності.

Творчий процес визначається досвідом діяльності, духовною культурою, системою понять, оцінок і уподобань автора проекту. А модель архітектурного проектування як творчого процесу – це запланований шлях до «осяяння» (інсайту) – як ключової ланки чотирикомпонентної структури: «підготовка» ⇒ «визрівання» ⇒ «осяяння» ⇒ «технічна реалізація» – за умови поєднання, системної єдності логічного, евристичного та інтуїтивного мислення.

Архітектура – галузь професійної діяльності зрілих людей. А власне архітектурна освіта є безперервною і не обмежується середнім і вищим рівнями. Стан зрілості не з'являється у людини несподівано й одномоментно. Цей стан і його особливості є інтегральним продуктом усієї попередньої життєдіяльності людини. Не тільки від природних задатків, а й від усього пережитого значною мірою залежить, з яким запасом фізичної міцності підійде людина до своєї зрілості, які ціннісні орієнтації, уподобання і ставлення складуть ядро його особистості, які здібності, знання, уміння, навички характеризуватимуть його як суб'єкта діяльності, як активну суспільно корисну особистість у той час, коли людина досягла стану своєї дорослості.

Архітектор, без перебільшення, навчається все життя і при цьому має постійно слідкувати за новітніми науковими розробками. Тобто, система архітектурної освіти, більше, ніж будь-яка інша освітньо-професійна галузь відповідає нинішній освітній концепції «навчання впродовж життя». Згідно з Б.Г.Бархіним система неперервної архітектурної освіти передбачає, що архітектор повинен після одержання диплома про вищу архітектурну освіту стати практикуючим архітектором, систематично накопичувати досвід архітектурно-проектної діяльності, цілеспрямовано поповнювати свої знання. Архітектор, аби бути успішним архітектором, повинен навчатися впродовж усієї своєї трудової діяльності.

Зазначене потребує здійснення адекватної вищої архітектурної освіти, яка закладатиме фундамент поступального зростання фахової майстерності архітектора впродовж його професійної діяльності після закінчення формального навчання. У сучасних термінах реалізація цього можлива лише шляхом впровадження акмеологічного підходу. А теоретичні засади акмеологічної спрямованості (як певної освітньої парадигми) архітектурної освіти має розробити архітектурна акмеологія – наука про шляхи досягнення найвищого професіоналізму – як всезростаючого рівня майстерності – в творчій праці (діяльності) архітектора.

Нагадаємо, що об'єктом акмеологічних досліджень є особистість, яка прогресивно розвивається, професійно самовизначається, самоактуалізується, самореалізується і самостверджується в конкретному виді діяльності, і яка досягає в цій діяльності вершини професіоналізму. Предметом акмеологічних досліджень є феноменологія, закономірності, механізми, умови і фактори розвитку особистості на ступені її зрілості, досягненню нею найвищого рівня у цьому розвитку, найвищих професійних результатів, найвищої професійності, найвищої майстерності в конкретній галузі діяльності. А головне завдання акмеології – пошук закономірностей прояву максимальних можливостей людини, визначення необхідних і достатніх змін в умовах життєдіяльності людей, за яких виявлялися б їхні приховані таланти і забезпечувалась їх повна реалізація.

Прогресивний розвиток особистості обов'язково передбачає, що її життєві потреби неодмінно опиняться у сфері продуктивної діяльності – творення, а не споживання. Адже відомо, що будь-які матеріально-споживчі запити завжди можна наситити, тоді як жага до продуктивної творчості є безмежною [9]. Примітно, що розвиток людини в онтогенезі здійснюється виключно в процесі діяльності, діяльністю (як цілеспрямованою активністю людини) та в розвитку діяльності. З одного боку, діяльність становить сутність людини, а з другого – характеристичною ознакою-проявом, визначальною особливістю людської істоти є діяльнісна сутність людини.

Діяльність завжди здійснюється суб'єктом, який здатний визначити мету (цілі) і поставити адекватні меті задачі, проектувати діяльність, встановлювати певні стосунки з іншими суб'єктами і середовищем, розвивати у процесі діяльності власну суб'єктність, забезпечити потребу і здійснити намічений вихід за межі наданих природою умов життя, нарешті, проявити свою самість, самоствердитися. При цьому йдеться про потребу особистості в діяльності самореалізації, а не в діяльності як формі звичайної праці.

З аналізу наведеної вище інформації стає очевидною необхідність і правомірність в акмеологічному спрямуванні підготовки майбутнього архітектора в університеті на основі відповідного підходу – як ключового концепту модернізації парадигми професійної архітектурної освіти. Впровадження акмеологічного підходу до архітектурної освіти дасть змогу перевести професійну освіту з режиму функціонування до режиму розвитку з одночасним підвищенням ефективності і якості освіти, оскільки за такого підходу в усіх суб'єктів освітнього процесу

актуалізуються і стають пріоритетними пізнавальні мотиви, навчання стає внутрішньою потребою, а творче переосмислення дійсності і свого місця у цій дійсності стає провідним рушієм їхнього фахового і особистісного зростання.

Акме є базовою категорією акмеологічного підходу і відповідної науки – акмеології, вбирає в себе разом з фізичними досягненнями соціальні, морально-етичні, професійні, ментальні і багато інших вищих досягнень у розвитку людини. Звичайно, з розвитком власне науки акмеології ця категорія увесь час поповнюється новими якостями, у тому числі образними і метафоричними. За великим рахунком акме – це не тільки і не стільки багатоманітність інтересів особистості. Акме – це насамперед міцно й органічно засвоєні загальнолюдські цінності. Акме – це влада над собою, стратегія і тактика побудови власного життя, постійний рух до здійснення все нових і нових більш важких, ніж раніше, задумів, результати яких важливі і потрібні не тільки самій людині, а й усьому суспільству. Акме – це створення самою людиною середовища свого розвитку-саморозвитку, активне відображення дійсності. Акме – це самовіддача на межі можливостей, уміння мобілізувати себе на подолання труднощів, прогнозування наслідків своїх дій і вчинків. Акме – це щирість, відвертість, доброзичливість, прагнення до об'єктивності, здатність приймати власні рішення – добре обмірковані чи інтуїтивні – незважаючи на думку і ставлення оточуючих.

Акмеологія розв'язує освітні завдання професійної підготовки засобами навчання та цілеспрямованого формувального впливу на особистість студента, сприяє формуванню ціннісного ставлення до самовдосконалення й збагачує досвід саморозвитку, що дозволяє досягати запроєктованого рівня акмеологічного розвитку як результату освітнього процесу. Сутність акмеологічного підходу полягає в комплексному дослідженні цілісності суб'єкта, який проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках, з метою сприяння досягнення ним вищих рівнів розвитку.

У контексті акмеологічного підходу до якісної оцінки праці (процесуально і результативно) особистості провідними виступають поняття «майстер» (майстерність) і «професіонал» (професіоналізм). А для досягнення майстерності в професійній діяльності людина має володіти значними початковими можливостями, а саме: нахилами та здібностями, спеціальними знаннями та вміннями, кваліфікацією та мотивацією. Разом з тим,

вивчаючи питання про шляхи, умови, закономірності та чинники самоспрямування особистості до вершин професійної досконалості, акмеологія розглядає рефлексію як головний механізм оволодіння особистістю професійною майстерністю.

Професіоналізм у акмеологічному розумінні складається з професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості. Адже досягнення найвищого професіоналізму в акмеологічному розумінні пов'язується не тільки з досягненням професійної майстерності, а й з розвитком найважливіших особистісно-професійних якостей (цілеспрямованість, впевненість, ініціативність, організованість тощо), рис удачі (завзятість, наполегливість, послідовність тощо), інтелектуальних якостей, розкриттям творчого потенціалу особистості та її морально-етичним удосконаленням. Тому становлення справжнього професіонала та його професіоналізму завжди пов'язано з особистісно-професійним розвитком.

Акмеологічний підхід до особистісно-професійного розвитку студентів має перш за все сформувати у них готовність до інновацій, здатність до проектування і досягнення мети власної діяльності, яка завжди спрямовується на високий результат і життєві успіхи, до моделювання маршруту щодо професійного зростання у саморозвитку і самовдосконалення з урахуванням власних здібностей і потенційних можливостей та потреб суспільства.

Впровадження акмеологічного підходу до професійної підготовки майбутніх архітекторів, основною метою якої стає опанування студентами акмеспрямованих стратегій творчої самореалізації у процесі досягнення вершин професіоналізму, здійснюється за допомогою акмеологічних освітніх технологій, які сприяють активізації внутрішнього потенціалу студентів (мотиваційно-цільової сфери їхньої особистості, здібностей, вольових якостей, самосвідомості) – як ключової передумови їх сходження до свого професійного акме-рівня.

Отже, актуальними завданнями нинішньої модернізації архітектурної освіти (згідно з А.Деркачем) виступають: формування у студентів акмеологічного саморозвитку, творчої активності, самостійності та успішності. При цьому акмеологічні прийоми і акме-технології спрямовуються на практичне розв'язання питань особистісного та професійного успіху у їх інтеграції.

Ефективність впровадження акмеологічного підходу в підготовку майбутніх архітекторів залежить від багатьох факторів і наявності певних передумов, серед яких насамперед – компетентісна спрямованість освіти. Акмеологічний підхід

впливає з компетентнісного підходу і розглядається нами як наступна вища стадія розвитку компетентнісного підходу внаслідок його системного розвитку та якісної змістової трансформації.

Компетентнісний підхід виступає як певна альтернатива та фундаментальна трансформація знаннєвого підходу. Нині він став основою різноаспектного оновлення освіти. Компетентнісний підхід призводить до поступової перебудови домінуючої на цей час освітньої парадигми з переважною трансляцією знань та формуванням визначеної сукупності умінь і навичок (ЗУН) на створення належних умов для активного, свідомого й цілеспрямованого формування у молодій людині комплексу життєвих і професійних компетентностей, які забезпечать їй безстресову соціалізацію та успішну, результативну, ефективну життєдіяльність в мінливих умовах сучасного багатофакторного гетерогенного соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно насиченого та комунікаційно мобільного середовища. При цьому акцент ставиться на перманентній самоосвіті молодій людині, а інтегральною метою освітнього процесу вважається формування і усебічний гармонійний розвиток особистості.

При цьому компетентність розглядається як інтегральна властивість (якість) особистості, в основі якої – здатність людини як кваліфікованого фахівця з певної галузі до активної успішної ефективної діяльності у мінливих, непередбачуваних умовах з досягненням поставленої мети як запланованого результату такої діяльності. Тобто, компетентність особистості проявляється у процесі її успішної діяльності та визначається за результатами такої діяльності і тому вважається функціонально-результативним поняттям.

Упровадження компетентнісного підходу, який переростає в акмеологічний підхід, дає змогу у характеристичних термінах представити системну оцінку готовності творчої особистості до професійної діяльності такою послідовністю рівневого зростання-перетворення якостей людини: задатки (генетично детерміновані, вроджені анатомо-фізіологічні особливості індивіда – як природні передумови розвитку здібностей) ⇒ здібності (загальні і спеціальні та рівні розвитку: репродуктивний і творчий – як індивідуально-психологічні особливості особистості, умова успішного здійснення певної діяльності, визначальні відмінності в оволодінні необхідними знаннями, уміннями та навичками) ⇒ здатність (готовність до певної діяльності – як набутий потенціал) ⇒ кваліфікація (документально формалізована згідно з чинними нормативами здатність – як сертифікат) ⇒ компетентність (реалізаційна здатність – як успішна, результативно-продуктивна діяльність) ⇒

перманентне активне самоствердження, зрілість (акмеологічне зростання особистості до вершин фахової майстерності у процесі успішної продуктивної діяльності – як зростаюча майстерність).

Компетентнісний підхід визначає вимоги до оновлення усіх компонентів методичної системи підготовки архітектора: мети, змісту, форм, методів і засобів. Зокрема, метою такої підготовки є формування і розвиток особистості майбутнього архітектора як компетентного фахівця, майстра своєї справи.

Зважаючи на креативний характер роботи архітектора, нагальну потребу у постійному розвитку його інтелекту, усіх його складових (логічного, просторового, образного, алгоритмічного, конструктивного, композиційного тощо) мислення, компетентнісний підхід неодмінно переростає у акмеологічний підхід і вибудовує навчальний процес на основі цілої низки супровідних педагогічних підходів, що забезпечує цідісність, результативність, якість і ефективність підготовки майбутніх архітекторів в університеті. Особливістю архітектурної освіти є інтелектуалізація навчальної і проектної діяльності, що реалізується через форми інтерактивного, проблемного, розвивального, проектного навчання та у діяльнісному, креативному, рефлексивному, компетентнісному підходах.

У підготовці майбутнього архітектора особливе значення має формування у студентів конструктивних умінь. Це уміння, які у своїй структурі містять не тільки проектувальні дії (у всьому їх розмаїтті), а й включають особистісні новоутворення (ціннісні орієнтації, ставлення тощо) і дозволяють самостійно здобувати й продукувати нові знання на основі розумових операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, систематизації тощо. Необхідність формування у студентів-архітекторів конструктивних умінь впливає з теорії конструктивізму. Основна ідея конструктивізму відбита у вислові Дж.Брунера: «... людина – не пасивний реципієнт інформації, вона активно здобуває знання, які приєднує до здобутих раніше та перетворює їх, продукуючи у такий спосіб нові знання». Примітно, що конструктивізм визначально виник в архітектурі і його засновником вважається Ле Корбюз'є.

Щодо галузі освіти філософські ідеї конструктивізму втілюються у такі настанови: а) навчання має починатися не з декларації певних постулатів і тверджень, а зі стимуляції мислення учнів та їх активізації; б) для викладача вже замало бути добре освіченим у своїй галузі, він повинен вміти вибудовувати дидактичні ситуації практичного застосування студентами здобутого знання: знати – це вміти використати наявні знання для розв'язання проблемних задач професійного характеру; в)

стимуляція рефлексивного мислення студентів.

Отже, компетентнісний підхід у архітектурній освіті трансформується у акмеологічний підхід, що зумовлюється характерними особливостями, специфічністю архітектурної діяльності, оскільки архітектор – це професія людей зрілого віку, майстерність яких зростає поступово, впродовж життя, із накопиченням життєвого і професійного досвіду. У такому разі навчальний процес вибудовується із долученням низки супутніх підходів, які призначаються для розв'язання окремих локальних завдань акмеологічно спрямованої архітектурної освіти.

Розробка теоретико-методологічних засад підготовки майбутніх архітекторів під час їх навчання в університеті, відбір і структурування змісту вищої архітектурної освіти та дидактичне конструювання і здійснення власне процесу навчання має реалізовуватися на основі комплексного застосування таких підходів:

- системного – дає змогу розкрити структурність, цілісність, послідовність, функціональність процесу підготовки, виявити його елементний склад та взаємозалежність окремих компонентів, особливості організації і здійснення та звести усе це в єдину теоретичну картину;

- аксіологічного – спрямовує процес підготовки майбутніх архітекторів на формування у них професійних мотивів і цінностей, базуючись на визнанні суспільної корисності і значущості архітектурно-дизайнерської проектної діяльності;

- особистісно зорієнтованого – сприяє здійсненню диференційованого відбору змісту навчання, засобів, форм і методів організації навчально-виховної діяльності у процесі підготовки майбутніх архітекторів, враховуючи їх особистісні та індивідуальні особливості, рівень інтелектуальної, ціннісно-сислової готовності до навчання, самоосвіти, самовиховання і саморозвитку;

- професійно-особистісного – забезпечує підготовку студентів до архітектурної діяльності як невід'ємної складової частини професійного становлення особистості майбутнього архітектора у процесі його професійної підготовки в університеті;

- особистісно-розвивального – реалізується як науково обґрунтована система розвитку особистості майбутнього архітектора;

- полісуб'єктного (діалогічного) – відображає єдність діалогічного, особистісного і діяльнісного аспектів, що становить суть методології гуманістичної педагогіки;

- середовищного – як один з методологічних напрямів

соціології, психології і педагогіки, де спеціально створене освітнє середовище розглядається як комплексна умова, яка формує фахівця і особистість, як об'єктивна спеціально створена реальність, яка особисто переживається суб'єктом навчання;

- інформаційно-семіотичного – відображає проектно-графічну діяльність архітектора як складову його знаково-символьної діяльності і дає змогу визначити особливості сприйняття, перетворення та інтерпретації графічних форм інформації студентами-архітекторами;

- задачного – сприяє інтенсивному розвитку інтелектуальної сфери свідомості студента, насамперед, логічного та алгоритмічного мислення, шляхом розв'язання професійно-зорієнтованих задач, зокрема, компетентнісних, та одержання досвіду такої навчальної діяльності;

- діяльнісного – визначає організацію діяльності головних суб'єктів освітнього процесу (викладачів і студентів) у єдності її стратегічної, тактичної і операційної складових, сприяє виявленню сукупності педагогічних умов ефективної професійної підготовки майбутніх архітекторів, а також успішної реалізації цих умов;

- проблемно-діяльнісного – спрямовується на забезпечення активного ставлення студентів до навчання, інтенсивного розвитку їхньої самостійної пізнавальної діяльності та індивідуальних творчих здібностей за допомогою розв'язування пізнавальних навчальних задач або завдань творчого характеру, умови яких є неповними або ж містять проблемну ситуацію;

- проектного – забезпечення функціонування цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до структурних та організаційних вимог навчального проектування, передбачається системне і послідовне моделювання тренувального розв'язання проблемних ситуацій шляхом розробки проектів, їх публічного захисту та колективного аналізу одержаних результатів;

- компетентнісного – забезпечує формування у майбутніх архітекторів ключових і предметно-професійних компетенцій для здійснення успішної фахової діяльності; а також дає змогу заохочувати студентів до саморозвитку, самореалізації та формування власного суб'єктивного досвіду проектно-архітектурної діяльності;

- рефлексивного – дає змогу сформувати у майбутніх архітекторів уміння і навички для проектування на основі критичного самоаналізу власної професійної діяльності, а також готовність самостійно вирішувати проблемні ситуації у майбутній професійній діяльності;

- акмеологічного – зумовлюється високим рівнем креативності праці архітектора і забезпечує формування у майбутніх архітекторів групи якостей з метою особистісного професійного зростання студента, що проявляється в оволодінні ефективними технологіями архітектурної діяльності в контексті неперервного особистісно-професійного розвитку для досягнення найвищого рівня особистісного розвитку, продуктивності праці і фахової майстерності.

Ефективне впровадження у навчальний процес усієї сукупності наведених підходів у контексті забезпечення акмеологічної спрямованості архітектурної освіти залежить від якості викладацького складу. Як казав К.Ушинський, особистість виховується тільки особистістю, сірість породжує тільки сірість. І чим вищий калібр наставника, тим глибше і сильніше його вплив на особистість вихованця.

Підготовка педагогічних кадрів щодо навчання майбутніх архітекторів на засадах акмеологічного підходу – окрема тема актуального науково-педагогічного дослідження.

Висновки. У презентованому цією статтею дослідженні виявлено ознаки і обґрунтовано потребу в реалізації акмеологічної спрямованості архітектурної освіти. Актуалізовано дидактичну модернізацію підготовки майбутніх архітекторів в університеті на основі акмеологічного підходу та окреслено перспективні шляхи її реалізації, зокрема, шляхом впровадження супутніх підходів: системного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, професійно-особистісного, особистісно-розвивального, полісуб'єктного (діалогічного), середовищного, інформаційно-семіотичного, задачного, діяльнісного, проблемно-діяльнісного, проектного, компетентнісного.

Акмеологічний підхід спрямовується на гармонійний усебічний розвиток-саморозвиток особистості у плані її самореалізації і самоствердження з досягненням свого акме як вершини зрілості. При цьому акме може досягнути тільки суспільно корисна особистість. Асоціальні люди позбавлені акмеологічного розвитку. Продовжуючи сказане вище, пропонуємо на основі «вітрувійного підходу» до оцінки функціональних, конструктивних та естетичних якостей архітектури – корисності, міцності, краси – використовувати аналогічні за своєю сутністю характеристичні якості особистості (як суспільно корисної, повністю сформованої та гармонійно розвинутої людської істоти): патріотичність, професійність, людяність.

Архітектура	КОРИСНІСТЬ	МІЦНІСТЬ	КРАСА
Особистість	ПАТРІОТИЧНІСТЬ	ПРОФЕСІЙНІСТЬ	ЛЮДЯНІСТЬ

Отже, свого акме може досягнути тільки та особистість, якій притаманні патріотизм, висока професійність (майстерність) та найвищі людські якості. І лише в такій послідовності прояву.

Перспективи подальших розвідок. Продовження описаного у цій статті дослідження бачиться у дидактичному моделюванні викладання окремих навчальних дисциплін вищої архітектурної освіти на засадах акмеологічного підходу та у належній підготовці педагогічного персоналу до здійснення відповідного навчального процесу.

Література

1. Бархин Б.Г. Методика архитектурного проектирования / Б.Г. Бархин. – 3-е изд., доп. – М.: Строиздат, 1993. – 244с.
2. Баженова Е. Проблемы современного архитектурного образования / Е. Баженова // Аккредитация в образовании. – 2011. – № 11 (46) [Електронний ресурс]. – Режим доступу 25.08.2013: <http://www.akvobr.ru/problemy_sovremennogo_arhitekturnogo_obrazovania.html>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
3. Бодалев А.А. Акмеология. Настоящий человек. Каков он и как им становятся? / А.А. Бодалев, Н.В. Васина. – СПб.: Речь, 2010. – 244 с.
4. Вакуленко В.М. Акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусі, Росії (порівняльний аналіз): автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / В.М. Вакуленко – Луганськ, 2008. – 46 с.
5. Веслополова Г.Н. Профессиональная деятельность как основа формирования модели архитектора: дисс. ... канд. архитектуры: 18.00.01 / Г.Н. Веслополова – М., 1995. – 202 с.
6. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека / А.А. Деркач – М., 2000. – 234 с.
7. Дорошенко Ю.О. Імперативи сучасної вищої освіти / Ю.О. Дорошенко // Актуальні проблеми реформування і розвитку житлово-комунального господарства України: управління, кадри, інновації, технології: матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. (м.Київ, 17-21 жовтня 2011 року). – К.: ДАЖКГ, 2011. – С.14-21.
8. Дорошенко Ю.О. Пріоритети модернізації вищої архітектурної освіти / Ю.О. Дорошенко, О.В. Чемакіна // Сучасна архітектурна освіта. Інформативний простір архітектури: Матеріали V Всеукр. наук. конф. (м.Київ, 25-26 жовтня 2012 року). – К.: КНУБА, 2012. – С. 20-22.
9. Карпова С.М. Формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.М. Карпова. – Одеса, 2013. – 20 с.
10. Качуровская Н.М. Формирование профессиональной культуры будущих специалистов-архитекторов в образовательном процессе вуза: исс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Качуровская Н.М. – Курск, 2005. – 183 с.
11. Кудрявцев А.П., Архитектурное образование: проблемы азвития / А.П. Кудрявцев, А.В. Степанов Н.Ф. Метленков, Ю.П. Волчок – М.: Эдиториал УРСС, 2002. – 152 с.

12. Непрерывное архитектурное образование: проблемы и перспективы: материалы Междунар. научн. конф. (г. Волгоград, 19-25 сентября 2004 года / ВолгГАСУ. – Волгоград, 2004. – 156 с.

13. Хартия об архитектурном образовании МСА-ЮНЕСКО. – Барселона, 1996.

14. Хартия ЮНЕСКО/МСА по архитектурному образованию/ / The International Union of Architect [Электронный ресурс]. – Режим доступа 25.08.2013: <http://www.uia-architectes.org/image/PDF/CHARTES/CHART_RUS.pdf>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

15. Холодова Л.П. Магистратура в архитектуре: учеб. пособие. – Екатеринбург: Архитектон, 2010. – 308 с.

Дорошенко Юрий Александрович – доктор технических наук, профессор, заведующий кафедрой архитектуры Национального авиационного университета

E-mail: dua159@ukr.net

АКМЕОЛОГИЧЕСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ АРХИТЕКТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье определяются признаки и обосновывается потребность в реализации акмеологической направленности архитектурного образования как предпосылки саморазвития, самореализации и самоутверждения креативной личности на ее пути к зрелости. Актуализируется модернизация подготовки будущих архитекторов в университете и намечаются пути ее реализации на основе акмеологического подхода и ряда сопутствующих подходов, в первую очередь, компетентностного. Раскрывается функционально-результативная сущность понятия "компетентность личности".

Ключевые слова: акмеологический подход, архитектор, архитектурное образование, саморазвитие, самореализация, самоутверждение, креативность.

Doroshenko Yurii – Doctor of Technical Sciences, Professor, Head of the Architecture Department, National Aviation University

E-mail: dua159@ukr.net

ACMEOLOGICAL ORIENTATION OF ARCHITECTURAL EDUCATION

Summary. In the article signs and a requirement in realization of acmeological orientation of architectural education as pre-conditions of self-development, self-realization and self-affirmation of creative personality on his/her way to maturity are grounded.

Progress of professional activity of architect except of the proper professional preparation requires the high level of creativity and based on sufficient work and vital experience, that is why introduction in the process of

future architect training the acmeological approach will make the opportunity to promote effectiveness, efficiency and quality of such educational process.

Theoretical principles of acmeological orientation (as a certain educational paradigm) of architectural education must create architectural acmeology that is a science about the ways of achievement of the greatest professionalism – as a constant growing level of skills – in creative work of architect.

Didactics modernization of future architects training in an university is actualized and there have been disclosed the ways of its realization on the basis of acmeological and other approaches, in particular: system, axiological, personality-oriented, professionally, self-developing, poly-subjective (dialogic), environment, informatively semiotics, task, active, problematic-active, project, competent. The functional-effective essence of the concept "competence of personality" is presented.

Key words: *acmeological approach, architect, architectural education, self-development, self-realization, self-affirmation, creativity.*

УДК 371.2 (09)

Дубасенюк Олександра Антонівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка
E-mail: dubasenyuk@ukr.net

АНДРАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ КРИЗЬ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ОСОБИСТІСНОГО ДОСВІДУ ТА КОМПЕТЕНТНОСТІ

В останні десятиліття зростають як потреби, так і можливості безперервного підвищення кваліфікації, або навіть зміни професії, а також навчання та перенавчання дорослих, ураховуючи підвищені культурні запити, усвідомлення потреби у саморозвитку та пізнанні нового. Це свідчить водночас про зростання інтересу і до андрагогіки. Андрагогіка (у перекладі з грецької андрос – доросла людина, чоловік; агогейн – вести, «ведення дорослої людини») – це наука, яка розкриває теоретичні та практичні аспекти навчання дорослої людини протягом усього життя. Уперше цей термін був вжитий в 1833 році німецьким ученим, істориком А. Каппом. Андрагогіка в широкому розумінні цього поняття – це наука про способи самореалізації особистості впродовж усього життя. Відомо, що певна частина людей «знаходять себе» і розкривається в молодому віці, а багатьом необхідно накопичити досвід, знання та практичні навички для того, щоб виявити свої потенційні можливості повною мірою. Саме андрагогіка сприяє особистісному зростанню людини і розкриває її